YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
4 päivänä huhtikuuta 1995 *

Asiassa C-348/93,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään johtava oikeudellinen neuvonantaja Antonino Abate ja oikeudellisen osaston virkamies Vittorio Di Bucci, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen osaston virkamies Georgios Kremlis, Centre Wagner, Kirchberg,

kantajana,

vastaan

Italian tasavalta, asiamiehenään ulkoministeriön kansainvälisoikeudellisten asioiden osaston päällikkö, professori Luigi Ferrari Bravo, avustajanaan valtionasiamies Pier Giorgio Ferri, prosessiosoite Luxemburgissa Italian suurlähetystö, 5, rue Marie-Adélaide,

vastaajana,

jossa vaaditaan toteamaan, että jättäessään asetetussa määräajassa poistamatta ja perimättä takaisin Alfa Romeo -konsernille 615,1 miljardin Italian liiran (ITL) suuruisen, perusteettomasti suoritetun valtion tuen, vuoden 1989 syyskuun ja kysymyksessä olevan summan maksamispäivän väliseltä ajalta laskettavine viivästyskorkoineen, ja/tai jättäessään antamatta komissiolle tiedon tässä tarkoituksessa toteutetuista toimenpiteistä Italian tasavalta on jättänyt täyttämättä Alfa Romeo-yritykselle (autoteollisuus) Italian hallituksen myöntämästä valtion tuesta 31 päivänä toukokuuta 1989 tehdyn komission päätöksen 89/661/ETY (EYVL 1989 L 394, s. 9 [1]) mukaan sille kuuluvat velvollisuudet,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

1 — Päätöksestä ei ole suomenkielistä versiota. Käännös tehty yhteisöjen tuomioistuimessa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaoston puheenjohtaja F. A. Schockweiler (esittelevä tuomari), tuomarit G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, J. L. Murray, D. A. O. Edward ja J.-P. Puissochet,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: hallintovirkamies Lynn Hewlett,

ottaen huomioon käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten 6.12.1994 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämät lausumat,

kuultuaan julkisasiamiehen 2.2.1995 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio on nostanut yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 7.7.1993 jättämällään kannekirjelmällä ETY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan mukaisesti kanteen, jossa vaaditaan toteamaan, että jättäessään asetetussa määräajassa poistamatta ja perimättä takaisin Alfa Romeo -konsernille 615,1 miljardin ITL:n suuruisen, perusteettomasti suoritetun valtion tuen, vuoden 1989 syyskuun ja kysymyksessä olevan summan maksamispäivän väliseltä ajalta laskettavine viivästyskorkoineen, ja/tai jättäessään antamatta komissiolle tiedon tässä tarkoituksessa toteutetuista toimenpiteistä Italian tasavalta on jättänyt täyttämättä Alfa Romeo -yritykselle (autoteollisuus) Italian hallituksen myöntämästä valtion tuesta 31 päivänä toukokuuta 1989 tehdyn komission päätöksen 89/661/ETY (EYVL 1989 L 394, s. 9, jäljempänä päätös) mukaan sille kuuluvat velvollisuudet.

2 Komissio on todennut päätöksessään, että Italian hallituksen Alfa Romeo -konsernille julkisten holding-yhtiöiden, IRI:n ja Finmeccanican välityksellä myöntämä, yhteensä 615,1 miljardin ITL:n suuruinen valtion pääomatuki ei soveltunut yhteismarkkinoille perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan tarkoittamalla tavalla, koska valtion tuki oli myönnetty perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdassa määrättyjen menettelysääntöjen vastaisesti, eikä mainittu valtion tuki täyttänyt perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdassa asetettuja poikkeuksen myöntämisen edellytyksiä (1 artikla). Komissio on päättänyt, että Italian hallituksen oli poistettava mainittu valtion tuki ja vaadittava Finmeccanica-yhtiöltä valtion tuen palauttamista kahden kuukauden määräajassa päätöksen tiedoksiannosta. Ellei valtion tukea palautettu tässä määräajassa, tuensaajan oli suoritettava lisäksi viivästyskorkoa (2 artikla). Italian hallituksen oli ilmoitettava komissiolle kahden kuukauden kuluessa päätöksen tiedoksiannosta sen noudattamiseksi toteuttamistaan toimenpiteistä (3 artikla).

3 Mainittu 615,1 miljardin ITL:n suuruinen summa muodostui 206,2 miljardin ITL:n suuruisesta Italian hallituksen IRI:lle antamasta talousarviomäärärahasta Alfa Romeon pääomarakenteen vahvistamiseksi ja Finmeccanican Alfa Romeolle suorittamasta 408,9 miljardin ITL:n suuruisesta summasta sellaisen IRI:n hankkiman, valtion kustantaman joukkovelkakirjalainan perusteella, jonka liikkeeseen laskemiseen oli lailla annettu IRI:lle lupa.

4 Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi asiassa C-305/89, Italia vastaan komissio, 21.3.1991 antamallaan tuomiolla (Kok. 1991, s. I-1603) kyseistä päätöstä koskevan kumoamiskanteen.

5 Sen jälkeen kun komissio oli monta kertaa kehottanut Italian hallitusta panemaan päätöksen täytäntöön ja antamaan sille tässä tarkoituksessa toteuttamiaan toimenpiteitä koskevan tiedonannon, Italian hallitus ilmoitti 13.3.1992 komissiolle, että Finmeccanica, jonka katsottiin olevan tuensaaja, koska se oli se holding-yhtiö, johon Alfa Romeo -yhtiö tapahtumien ajankohtana kuului, palauttaa valtion tuen erääntyneine korkoineen valtion holding-yhtiö IRI:lle.

6 Komissio ilmoitti 26.6.1992 päivätyllä ilmoituksellaan Italian hallitukselle, että sen lisäksi, että Italian hallitus vaati valtion tuen palauttamista Finmeccanicalta IRI:lle, sen olisi pitänyt vaatia myös sen suorittamista Italian valtiolle.

7 Italian viranomaiset ilmoittivat 12.2.1993 komissiolle, että Finmeccanica oli palauttanut IRI:lle 719,1 miljardia ITL, josta 615,1 miljardia ITL oli pääomaa ja 104 miljardia ITL korkoja. Mainittuun pääomaan sisältyi 206,2 miljardin ITL:n suuruinen pääomasijoitus ja 408,9 miljardin ITL:n suuruinen summa, jonka IRI oli rahoittanut valtion kustantamalla joukkovelkakirjalainalla. Hallitus täsmensi samalla, että 29.12.1990 annetulla vuoden 1991 rahoituslailla nro 405 (GURI nro 303, 31.12.1990) poistettiin valtion sitoumus maksaa IRI:lle tämän liikkeeseen laskemaan joukkovelkakirjalainaan liittyvä 1 269 miljardin ITL:n summa.

8 Komissio esittää kanteensa tueksi, että Italian tasavalta on rikkonut perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan määräyksiä, koska se ei ollut perinyt valtion tukea takaisin kahden kuukauden määräajassa päätöksen tiedoksiannosta ja koska se oli laskenut koron määrän väärin sekä koska se oli laiminlyönyt vaatia IRI:ä palauttamaan valtion tuen valtiolle.

Kanteen tutkittavaksi ottaminen

9 Italian tasavalta vetoaa kannetta koskeviin prosessinedellytysten puutteisiin siltä osin kuin kanteessa vaaditaan toteamaan sellaisen velvollisuuden täyttämättä jättäminen, joka ei perustu päätökseen, eli IRI:n velvollisuus palauttaa valtion tuki Italian valtiolle. Kanteeseen ei myöskään sisälly yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 38 artiklan 1 kohdan c alakohdan määräyksien vastaisesti yhteenvetoa niistä kanteen perusteena olevista seikoista, joiden mukaan valtion tuen takaisin perimättä jättäminen IRI:ltä on päätöksen vastaista.

10 Tältä osin voidaan todeta komission esittävän ainoastaan, ettei Italian tasavalta ole noudattanut sitä päätöstä, jonka väitetty rikkominen on tämän käsittelyn kohteena. Sen seikan selvittäminen, velvoitetaanko päätöksessä Italian tasavalta perimään valtion tuki IRI:ltä takaisin, kuuluu varsinaisen asiakysymyksen yhteyteen, eikä se voi vaikuttaa kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiin.

11 Tämän lisäksi kanteeseen sisältyy selvä tosiasioita ja komission väitteitä koskeva selostus työjärjestyksen 38 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti, ja tämän vuoksi Italian hallitus on voinut esittää yksityiskohtaisen vastineen.

12 Kannetta koskeva prosessiväite on näin ollen hylättävä.

Päätöksen täytäntöönpanon laiminlyönti

13 On syytä tutkia erikseen kukin kolmesta komission esittämästä väitteestä.

Väite, jonka mukaan valtion tuki on jätetty perimättä takaisin asetetussa määräajassa

14 Päätöksessä on selkeästi asetettu Italian hallitukselle velvollisuus vaatia, että valtion tuki palautetaan kahden kuukauden määräajassa 31.7.1989 tapahtuneesta päätöksen tiedoksiannosta.

15 Italian viranomaiset ilmoittivat kuitenkin vasta 12.2.1993 komissiolle Finmeccanican IRI:lle suorittamasta palautuksesta.

16 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ainoa mahdollinen peruste, johon jäsenvaltio voi puolustautuakseen vedota komission perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan mukaisesti nostamaa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevaa kannetta vastaan, on täydellinen mahdottomuus panna päätös asianmukaisesti täytäntöön (ks. viimeisin asia, jossa esillä sama kysymys, asia C-349/93, komissio v. Italia, tuomio 23.2.1995, Kok. 1995, s. I-343, 12 kohta, sekä tuomiossa mainittu oikeuskäytäntö).

17 Tuomioistuin on lisäksi todennut, että jos täytäntöönpannessaan valtion tuesta tehtyä komission päätöstä jäsenvaltio kohtaa ennalta-arvaamattomia ja odottamattomia vaikeuksia tai jos se tällöin havaitsee sellaisia seurauksia, joita komissio ei ollut ottanut huomioon, sen on saatettava nämä ongelmat viimeksi mainitun arvioitaviksi ja ehdotettava sopivia muutoksia kyseiseen päätökseen. Komission ja jäsenvaltion on tällaisessa tilanteessa oltava vaikeuksien voittamiseksi vilpittömässä mielessä yhteistyössä erityisesti perustamissopimuksen 5 artiklan määräysten taustalla olevan säännön perusteella, jonka mukaan jäsenvaltioilla ja yhteisöjen toimielimillä on vastavuoroinen vilpittömän yhteistyön velvollisuus; niiden on tällöin noudatettava täysin perustamissopimuksen, ja erityisesti sen valtion tukea koskevia määräyksiä (ks. edellä mainittu asia, komissio v. Italia, tuomion 13 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö).

18 Italian tasavalta ei kuitenkaan esitä selvitystä täydellisestä täytäntöönpanon mahdottomuudesta eikä ennalta-arvaamattomista ja odottamattomista vaikeuksista.

19 Tämän vuoksi on syytä vahvistaa, että kanne on perusteltu siltä osin kuin Italian tasavalta ei ole pannut päätöstä asetetussa määräajassa täytäntöön.

Väite, jonka mukaan viivästyskorot on laskettu väärin

20 Komissio täsmensi suullisen käsittelyn aikana — eikä vastaaja kiistänyt sitä —, että kanteensa loppuosassa komissio oli erehdyksessä esittänyt viivästyskorkojen alkamisajankohdaksi syyskuun 1991 syyskuun 1989 asemesta; viimeksi mainittu päivämäärä oli esitetty aivan oikein tämän kanteen keskiosassa. Komissio korosti, että kanteen loppuosassa on todellakin oltava vuosiluku 1989.

21 On syytä korostaa, että päätöksen 2 artiklan mukaan korkoa on laskettava hallitukselle tehdystä päätöksen tiedoksiannosta alkavan kahden kuukauden määräajan päättymisestä alkaen, eli tässä tapauksessa 30.9.1989 alkaen.

22 Italian hallitus ei kuitenkaan kiistä laskeneensa korkoa 28.2.1990 alkaen, eli päätöksen julkaisemista yhteisöjen virallisessa lehdessä seuraavan kahden kuukauden määräajan päättymisestä alkaen.

23 On näin ollen syytä todeta kanne perustelluksi myös siltä osin kuin komissio moittii Italian tasavaltaa siitä, että tämä on laskenut viivästyskoron väärin.

Väite, jonka mukaan IRI on jättänyt palauttamatta valtion tuen Italian valtiolle

24 Tämän väitteen tutkimiseksi on syytä viitata laittoman valtion tuen takaisinperimisvelvollisuuden tavoitteisiin ja tämän velvollisuuden päätöksessä määritettyyn laajuuteen.

25 Perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos komissio toteaa, että valtion myöntämä tai valtion varoista myönnetty tuki ei sovellu yhteismarkkinoille, se tekee päätöksen siitä, että asianomaisen valtion on komission asettamassa määräajassa poistettava valtion tuki tai muutettava sitä.

26 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan valtiolle asetetulla velvollisuudella poistaa komission yhteismarkkinoille soveltumattomaksi katsoma valtion tuki pyritään palauttamaan aikaisempi tilanne (ks. yhdistetyt asiat C-278/92, C-279/92 ja C-280/92, Espanja v. komissio, tuomio 14.9.1994, Kok. 1994, s. I-4103, 75 kohta, ja siinä mainittu oikeuskäytäntö).

27 Tämä tavoite on saavutettu, kun tuensaaja, esillä olevassa asiassa Finmeccanica, on palauttanut kysymyksessä olevan valtion tuen, tarvittaessa viivästyskorkoineen, IRI:lle, joka on valtion holding-asioita hoitava julkinen laitos. Tämän palauttamisen seurauksena tuensaaja menettää todellakin markkinoilla saamansa edun kilpailijoihinsa verrattuna, ja valtion tuen suorittamista edeltänyt tilanne palautuu.

28 Tämän jälkeen on syytä todeta, että komissio on päätöksen 2 artiklassa vaatinut ainoastaan, että Italian hallitus poistaa valtion tuen ja vaatii Finmeccanica-yhtiötä palauttamaan valtion tuen tietyssä määräajassa ja suorittamaan viivästyskorkoa mainitun määräajan päättymisestä alkaen.

29 Vaikka ei voidakaan sulkea pois sitä, että valtion varojen myöntämistä IRI:n kaltaiselle julkiselle laitokselle voidaan pitää perustamissopimuksen 92 artiklassa tarkoitettuna valtion tukena, komissio ei ole, päinvastoin kuin mitä se väittää, todennut perustamissopimuksessa määrätyn menettelyn seurauksena tekemässään päätöksessä, että valtion toteuttama varojen asettaminen IRI:n käytettäväksi on myös yhteismarkkinoille soveltumatonta valtion tukea.

30 Tämän vuoksi kanne on katsottava perusteettomaksi siltä osin kuin komissio syyttää Italian tasavaltaa siitä, ettei tämä ole vaatinut valtion tuen palauttamista IRI:ltä Italian valtiolle.

Päätöksen täytäntöönpanotoimia koskevan tiedon antamatta jättäminen

31 Koska Italian tasavalta ei ollut ryhtynyt asetetussa määräajassa päätöksen täytäntöönpanoon, yhteisöjen tuomioistuimen ei tarvitse tutkia niitä vaatimuksia, joiden tarkoituksena on nimenomaan tuomita Italian tasavalta siitä, ettei se ole antanut komissiolle tietoa näistä päätöksen täytäntöönpanotoimista.

32 Näin ollen on syytä todeta, että koska Italian tasavalta ei ole pannut asetetussa määräajassa päätöstä täytäntöön ja koska se on laskenut viivästyskoron virheellisesti, se on jättänyt täyttämättä sille perustamissopimuksen mukaan kuuluvat velvollisuudet.

Oikeudenkäyntikulut

33 Työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Koska vastaaja on hävinnyt asian perusteittensa olennaiselta osalta, se on syytä velvoittaa korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Jättäessään asetetussa määräajassa poistamatta ja perimättä takaisin Alfa Romeo -konsernille 615,1 miljardin ITL:n suuruisen, perusteettomasti suoritetun valtion tuen, 30.9.1989 ja kysymyksessä olevan summan maksamispäivän väliseltä ajalta laskettavine viivästyskorkoineen, Italian tasavalta on jättänyt täyttämättä Alfa Romeo -yritykselle (autoteollisuus) Italian hallituksen myöntämästä valtion tuesta 31 päivänä toukokuuta 1989 tehdyn komission päätöksen 89/661/ETY mukaan sille kuuluvat velvollisuudet.

2) Kanne hylätään muilta osin.

3) Italian tasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Rodríguez Iglesias Schockweiler Mancini

Moitinho de Almeida Murray Edward Puissochet

Julistettiin Luxemburgissa 4 päivänä huhtikuuta 1995.

Kirjaaja

R. Grass

Presidentti

G. C. Rodríguez Iglesias